

RENDELET GUYENNE TARTOMÁNY BÉKÉJÉNEK HELYREÁLLÍTÁSÁRA

(Agen, 1561 október 8.)

Íme azon határozat rendelkezései, amelyet Agen városában hoztam én, Charles Coucy a királyi rend lovagja, ötven fegyveres parancsnoka Navarra királyának távollétében őfelségét teljes jogkörrel helyettesítve Guyenne tartomány kormányzója, Burye ura ezeröttszázhatvanegy októberének nyolcadik napján Monluc úr, aki szintén a nevezett király rendjének lovagja, valamint ötven fegyveres parancsnoka és más később megnevezendő nemesurak jelenlétében.

Súlyossága és következményeinek súlyossága mértékében megbüntettetik az Agen-i Armagnac-i táblabíróság területén bekövetkezett hét rendbontás során elkövetett minden igazolást nyert bűncselekmény, bárkik és akárhányan legyenek is a leginkább terheltek hiteles értesülések szerint. A következő hét rendbontásról van szó: nyílt erőszak Port Sainte-Marie-ban, amelynek következtében hárman meghaltak; fegyveres gyűlés a nevezett városban és az ott elkövetett erőszakos cselekedetek; a Lestoure-i kilengések; a Plume ostroma; Fregimont ostroma; Les-tele ostroma; a spanyolok ellen elkövetett atrocitások Sainte-Livradeban.

Távollétében vagyonleltárral és elkobzással egybekötött elmarasztaló ítélet hozatik Balensec egy lakója ellen és az előállított Saumart néven ismert, rendes nevén Jehan Vallade nevű vezető ellen, akik értesülésünk szerint felkelés szításával vádolhatók.

Az említett bűnök elkövetésével vádolt, valamint más rossz életvitelűnek ismert személyek elfogására parancsot kapnak a királyi őrmesterek, akiket azon nemesurak mellé rendelnek erősítésként, akiknek leginkább módjuk és lehetőségük van erre, nekik azonban őrizkedniök kell bármiféle túlzástól, felesleges erőszaktól, és ezt meg kell akadályozniok azok részéről is, akik kíséretükhöz tartoznak. Akiket nem tudnak elfogni, kellő bizonyíték birtokában távollétükben képletesen kivégzendők.

Guyenne kormányzóságának minden városában közhírré tétetik, hogy a kihirdetéstől számított két napos határidővel mindenki köteles bejelenteni minden fegyvert a kardon és törön kívül, és köteles ezeket a kijelölt helyeken, a kijelölt napon letétbe helyezni; a határidőn túl a bejelentésköteles fegyvereket a tulajdonostól elkobozzák és huszonöt font büntetést fizettetnek vele; a rendelkezés a helyszínen végrehajtandó.

A tisztek oly gyakran kezdeményezzenek házkutatást fegyverek után, amilyen gyakran szükségesnek látják, és kötelességük jelentést tenni az engedetlenkedőkről, hogy az elrendelt büntetésben részesítsék őket; ha ezt nem teszik, maguk is bűnösnek és az esetleg elkövetendő visszaélésekben aktív részesnek tekintendők.

Hogy minden eszközzel eltávolítsuk a fegyvereket, amelyek alkalmat adhatnak gonosztettek elkövetésére, a református egyház híveinek eskü alatt kell bejelenteniök a mi általunk megbízott személynek a birtokukban lévő fegyvereket,

valamint azokat, amelyekkel tizenöt nappal korábban rendelkeztek, és papjaik révén felszólítatnak, hogy minden dologban engedelmességedjenek a hatóságoknak.

Minden letétbe helyezett fegyvert biztos helyen őrizzenek, és a római egyház megbízta konzul vagy esküdt rendelkezék az egyik kulccsal, a reformátusnak nevezett egyház által megbízott konzul vagy esküdt a másikkal, s a két kulcs különböző. Ahol nem állana rendelkezésre két ilyen személy az érdekelt felek részéről, ott az önkormányzati testületből kell két személyt megbízni erre a feladatra.

Az igazságszolgáltatás számára szükséges fegyverek más helyütt őrizteszenek, a kulcsok a tisztek birtokában lesznek, hogy a rendeletek végrehajtásáról gondoskodni tudjanak.

És, hogy az igazságszolgáltatás tekintélye visszaállíttassék, minden királyi bírósággal rendelkező városban a tisztségviselők maguk mellé választanak huszonnégy férfit, hogy szükség esetén rendelkezésre álljanak a megfelelő intézkedések megtétele céljából; a nem királyi városokban a bírók és konzulok tizenkét embernek adhatnak ki fegyvert a körülményeknek és a történetek súlyának megfelelően, természetesen ideiglenesen, az igazságszolgáltatás tekintélyének visszaállításáig.

A kormányzóság minden városában kihirdettedik, hogy a rendeletek által tiltott fegyvereket semmilyen alkalommal és semmilyen körülmények között nem viselheti senki, és mindenféle fegyveres csoportosulás tilos, kivéve – szükség esetén – az igazságszolgáltatás tisztségviselőié a királyi rendeletek érvényének megtartása érdekében; akiket pedig fegyveres gyülekezésben találnak részresnek, felakasztatnak és kötél által megfojtatnak még akkor is, ha a csoportosulásnak nem lenne káros következménye; és az ítélet végrehajtatik személyre való tekintet nélkül, tartozzék az (sic) a katolikus egyházhoz, vagy ahhoz, amelyet reformátusnak mondanak, kivéve – fegyverviselés tekintetében – azokat, akik a király, a navarrai király engedélyével, vagy a mi engedélyünkkel rendelkeznek.

A király lázítónak minősíti mindazokat, akik fegyveresen csoportosulnak, és bármilyen szín alatt felkelésre buzdítják a népet, betörnek templomokba, várost, kastélyt, házat ostromolnak meg, és foglyokat szabadítanak ki.

Főként az udvarnagyk és a nemesség hadnagyai ügyeljenek arra, hogy feladatukhoz híven a legkisebb fegyveres csoportosulást is szétoszlássák, és a résztvevők bűnhődjenek.

És megparancsoltatik, hogy a konzulok, a parasztok, a városok és a falvak lakói, valamint a nemesemberek, vagyis mindazok, akik a csoportosulás közelében laknak, vallási különbségekre tekintet nélkül az első felszólításra kötelesek segítséget nyújtani a fegyverviselés megszüntetésében és a csoportosulás feloszlátásában; a segítség késleltetése, megtagadása vagy a kibúvás alóla a királlyal szembeni engedetlenségnek minősül.

És templomok feltörése, valamint tiltott fegyvereket viselő csoportok városba, kastélyba jutásának megakadályozása érdekében a tisztségviselők és konzulok megszólaltathatják a vészharangot, és a hatékony védelem céljából felfegyverezhetik a népet.

Mindenütt meg kell akadályozni, hogy bárki is zavarja a perjeleket, a plébánosokat és más egyházi személyeket istennek a római egyház szokásai szerinti szolgálatában, s a zavarkeltők pedig büntetessenek kötél általi halállal, ha fegy-

veresen csoportosulnak, s korbácsoltassanak meg, ha szavakkal, fenyegetéssel, de gyülekezés és fegyver nélküli teszik ezt.

Azokban a helységekből, amelyekben a katolikus templomokat nem vették el, a dolgok ugyanabban az állapotban maradnak, amelyben mindig is voltak azelőtt; tilos státusukhoz nyúlni a fenti büntetések terhe mellett.

Azokban a helységekből, amelyekben elvettek templomokat, ám több templom van, ott a papok és más egyházi emberek visszahelyeztetnek a legnagyobbikba, a fő templomba, de a másik templom használata sem megtiltva, sem megengedve nem lesz részemről azok számára, akik a református egyházhoz tartozónak tartják magukat, csupán nem fogom kiűzni őket belőle; így a király akaratára lesz bízva, hogy szándékát kinyilvánítsa ezzel kapcsolatban.

Ott, ahol csupán egy templom van, ott is kötélt általi halál büntetésének terhe mellett tilos zavarni vagy megakadályozni a plébános vagy a vikárius szokásos szolgálatát, de a két félnek meg kell egyeznie a templomban tartózkodás idejére vonatkozóan a békesség és a köznyugalom érdekében; ez nem azt jelenti, hogy templomot adok nekik, csupán eltűrom ezt a helyzetet a zavargások elkerülése érdekében, a döntést öfelsége jószágára és hatalmára bízom.

Szigorúan tiltva lesz egymást sértegetni, bosszantani, nyugtalanítani vallási vonatkozásban, és határozottan felszólítatik mindkét fél, hogy alkalmazkodjék egymáshoz, és viselkedjenek úgy, ahogy a király alattvalóitól elváratik; ellenkező esetben mint a közrend felforgatói büntettetnek meg.

Amennyiben a magukat református egyházbelieknek mondók a továbbiakban erőszakkal kisajátítanak akár olyan templomokat, amelyek soha nem voltak a használatukban, akár olyanokat, amelyeket visszaadtak eredeti tulajdonosaiknak, s ha a lelkészek oda belépnek és prédikálnak, vagy imát mondanak mintegy megerősítve a gonosztettet, helybenhagyva a túlkapást, engedetlenként bűnhődnek ugyanolyan mértékben, mint azok, akik az erőszakot elkövették.

Ami az érintett város reformátusainak folyamodványát és kérelmét illeti, miszerint saját maguk közül kiválasztanának néhány tekintélyes polgárt, megbízható személyt, akik felelnének azért, hogy az igazságszolgáltatás kezére jussanak azok, akik gyülekezetiükből lázítóknak, lázadóknak és lázadást segítőknak bizonyultak, ki kell egészíteni azzal, hogy amennyiben nem teljesítik ígéretüket, saját vagyonukkal és életükkel felelnek a hittársaik által elkövetett bűnökért, és úgy bűnhődnek, mintha ők maguk követték volna el a bűnöket.

Ezzel a feltétellel öfelsége elé terjesztem ajánlatukat a katolikus egyházhoz tartozó nemesség által tett hasonló tartalmú javaslatlal együtt, amely azonban kifejezi azt a reményt mind az egyház, mind a gyülekezet részéről, hogy tizenkét napon belül a zavargások megszűnnek, s a reformátusok nem akadályozzák többé a papokat és más egyházi személyeket templomi szolgálatuk végzésében, amint azt a rendelet fentebb tartalmazza; és e célból minden bírónak megparancsoljuk, hogy az említett tizenkét napon belül küldjenek engedelmisségi igazolást vagy igazolást annak megtagadásáról vagy pedig kihágási jegyzőkönyvet abból a célból, hogy – ha a zavargások megszűnnek – ki lehessen választani az említett egyházak képviselőit, akik megígérik a fentebbi dolgokat, ha ez a király óhaja; ha pedig nincs engedelmisség, csapatokat lehessen vezényelni azokra a helyekre példás büntetés céljából, ahol engedetlenséget tapasztalni.

Ami pedig azt az engedélyt illeti, amelyet a református egyházbeliek kérnek, hogy az (állami) tisztségviselők résztvehessenek az istentiszteleten és a szentségek kiszolgáltatásánál, és hogy a polgárjogot megőrizhessék, nincs megbízásom arra, hogy bárkit is molesztáljak vallási kérdések miatt; ám az a király joga és senki másé, hogy nyilatkozzon, engedélyezi-e ezt tisztségviselőinek és alattvalóinak általában.

Szívesen kérem majd alázattal a királyt, feledje el a kormányzóság különböző helyein a múltban vallási ürüggyel elkövetett sértéseket azok részéről, akik a református egyházhoz tartozóknak vallják magukat; de ez csak azután történhetik meg, hogy az említett egyház hívei kezembe adják a nyilvános erőszakot és fegyveres csoportosulást elkövetők vezetőit, mint ahogy ezt már annyiszor megígérték a király belső tanácsában; mert őfelsége nem bízhat azok ígéreteiben, akik korábbi ígéreteiket nem teljesítették.

Sőt, ha vannak olyan személyek a zavargások előidézői között, akik jó hírű nemesi családok tagjai, és szolgálatot tettek a királynak, bízom őfelsége jószágában, vagyis abban, hogy megelégszik azzal, hogy Piemont városaiba vagy akaratára szerint máshova menjenek szolgálni hat hónapon keresztül, s ez alatt az idő alatt ne lépjenek be Guyenne tartományba.

Hasonlóan járok el a katolikus egyház hívei által elkövetett kihágások kapcsán is, mármint hogy tekintessenek elfeledettnek a múlt hibái, legyen eltemetve a mindkét részről elkövetett szörnyűségek emléke, s lehessen ez a nap a két fél békés és testvéri együttélésének a kezdete a királynak való engedelmesség jegyében.

A fentiekben mondottak ideiglenes erővel bírnak csupán és a király óhatójától függenek.

A jelen határozatok meghozatalában részt vevő urak a következők:

Caumont úr

Lauzun úr

Biron úr

Montferrant úr

Basjaumont úr

Fumel úr

Pardeillan úr

udvarnagya

Agenois udvarnagya úr

udvarnagya

Armagnac udvarnagya úr

(Aláírta) De Coucy (Charles de Coucy, seigneur de Burie) (Bibliothèque Nationale, Paris, Manuscrits, Fonds français, 15875, f.328.)

Az 1562-es januári ediktum

IX. Károly rendelete a vallási eredetű lázongások és zavargások lecsillapításának legalkalmasabb eszközeiről.

Károly, Isten kegyelméből Franciaország királya mindazokhoz, akik e betűket olvasni fogják. Üdvözlettel.

Mindenki tudja, micsoda lázongások és zavargások törtek ki, és duzzadnak napról napra szétzilálva ezt a királyságot; a gonosz időknek és a vallás területén tapasztalható véleménykülönbségeknek köszönhető mindez; és bármilyen gyógyszer is kíséreltek meg elődeink alkalmazni e betegsésre (a büntetés szigorát éppen úgy mint a kegyelmet), a dolog oly mértékben áthatotta királyságunkat, és nemre, származásra, rangra való tekintet nélkül oly mélyen behatolt alattvalóink lelkébe, hogy trónralépésünk után bizony komoly nehézségekbe ütköztünk, amikor ki kellett dolgoznunk az eszközöket és döntenünk kellett a követendő eljárásokról, amelyek segítségével jó és idvezítő intézkedéseket hozhatunk.

Ebből kifolyólag, miután hosszan és behatóan konzultáltunk az ügyről igen tisztelt és hön szeretett anyánkkal a királynéval, kedves és hön szeretett nagybátyánkkal Navarra királyával, általános helyettesünkkel, aki személyünket képviseli minden országunkban és királyságunkban, a vér szerinti hercegekkel és Belső Tanácsunk tagjaival, meghívtuk Párizsi Parlamentünkbe nevezett nagybátyánkat, a vér szerinti hercegeket, Franciaország pair-jeit és Belső Tanácsunkban részt vevő többi hercegeket és urakat.

Akik említett Parlamentünk embereivel együtt több referátum és vita után megfogalmazták az elmúlt év júliusi rendeletét, amelyben vagyonek Kobzás és akár a halálos ítélet büntetésének terhe mellett megtilt bármilyen konventet, fegyveres és fegyvertelen nyilvános és magánjellegű csoportosulást, amelyek alkalmával prédikációra és a szentségek kiszolgálására kerülhet sor más formában, mint ahogy az a katolikus egyházban szokásos azóta, hogy elődeink, Franciaország királyai, püspökei, prelátusai, papjai, valamint ezek vikáriusai és képviselői felvették a kereszténységet; úgy véltük akkor, hogy az említett gyülekezések megtiltása a legjobb eszköz zsinati döntések hiányában a vallási nézetek különbözősége erősödésének megakadályozására, az alattvalók békéjének, egyetértésének helyreállítására, valamint a lázadások és zavargások megszüntetésére.

A nézetek különbözősége azonban a népek engedtelensége, keménysége és rossz szándéka következtében csak erősödött, az említett rendelet végrehajtása nehezzé és kényessé vált, a zavargások terjedtek és egyre kegyetlenebbek lettek a mi legnagyobb sajnálatunkra és fájdalmunkra.

S hogy a szükségnek eleget tegyünk, figyelmebe véve, hogy az említett rendelet csak ideiglenes volt, azt ajánlották nekünk, hogy újabb tanácsot tartsunk e helyen nagybátyánkkal, a vér szerinti hercegekkel, a Belső Tanács tagjaival, számos parlamenti elnökkel és tanácsossal, akiket e célból meghívtunk, mert tartományaink helyzetéről és szükségleteiről hű képet tudnak adni, ami az említett vallást, a rendzavarásokat és lázongásokat illeti, és segítséget tudnak adni a leghatékonyabb, leghasznosabb és legkényelmesebb módszerek kidolgozásában az említett zavargások és lázongások megszüntetése érdekében.

Jelenlétünkben, valamint asszonyanyánk jelenlétében mindent megvitatta és mérlegelve, ilyen nevezetes társaság véleményét meghallgatva a következőket mondjuk ki és határozzuk el:

Az új vallás azon hívei, vagy mások, akik templomokat foglaltak el, kötelesek kiüríteni és elhagyni azokat a jelen rendelet nyilvánosságra hozatala után, mint ahogy kötelesek visszaszolgáltatni az egyházi emberekhez tartozó házakat, javakat és jövedelmeket is függetlenül attól, hogy hol találhatók; mind a tulaj-

donjogot, mind a használati jogot visszaszolgáltatják nekik, hogy éppen olyan szabadságban és biztonságban élvezhessék ezeket, mint azelőtt, hogy elragadták tőlük.

Visszaszolgáltatnak mindent, amit az említett katolikus és református templomok dísziből és ereklyetartóiból eltulajdonítottak, anélkül azonban, hogy az új vallás hívei új templomokat szerezhetnének vagy építhetnének a városfalakon belül, vagy azokon kívül, valamint anélkül, hogy az említett egyházi embereket bármilyen módon is zavarnák vagy akadályoznák akár most, akár a jövőben a tizedek, a különböző jövedelmek és egyéb járandóságaik beszédésében, javaik élvezetében. Korábban is óvtunk attól és tiltottuk, s most is óvunk attól és tiltjuk a jelenlegi rendelettel, hogy kereszteteket és képeket leverjenek, valamint egyéb botrányt keltő cselekedetet kövessenek el, és ezt halálbüntetés terhe mellett, kegyelem és a visszavonás minden reménye nélkül.

Tilos az említett városokban ima vagy igehirdetés céljából gyülekezni nyilvános helyen vagy magánterületen egyaránt, nappal éppen úgy, mint éjjel.

Ugyanakkor, annak érdekében, hogy alattvalóink békéjét és egyetértését biztosítsuk várván azt a pillanatot, amikor Isten kegyes lesz őket egyetlen nyájba gyűjteni, ami legfőbb vágyunk és leghőbb óhajunk; átmenetileg, a fentebb említett zsinat által meghozandó döntésig, illetve amíg mi másként nem határozunk, vagyis fel nem függesztjük, hatálytalanítjuk, felül nem vizsgáljuk jelen döntésünket, felfüggesztjük, hatálytalanítjuk, felülbíráljuk a *Júliusi Ediktum* és más ezt megelőző rendeletek tiltásait és az általuk kilátásba helyezett büntetéseket a városokon kívüli isentiszteletek, a közös imák és a református vallás gyakorlásával kapcsolatos egyéb összejövetelekre vonatkozóan.

Megtiltatik a fentebb említett büntetések terhe mellett minden bírónak, tisztségviselőnek és mindenki másnak származástól, rendtől és rangtól függetlenül, hogy az új vallás híveit nyugtalanítsák, molesztálják vagy akadályozzák, és különösképpen, hogy bármilyen módon megtámadják őket, amikor vallásuk gyakorlása miatt jönnek és összegyűlnek a városfalakon kívül.

Arra az esetre, ha bárkinek szándékában állana megtámadni őket, megparancsoljuk említett tisztjeinknek és tisztségviselőinknek, hogy mindenféle rendzavarás és lázadás elkerülése céljából akadályozzák meg ezeket a cselekedeteket, és példásan büntessék meg a kezdeményezőket vallási hovatartozásuktól függetlenül, korábbi rendeleteink tartalmának megfelelően, azokénak is, amelyek a nevezett lázadók ellen szólnak és a fegyverviselők ellen, s amely rendeleteket minden más vonatkozásban fel kívánunk függeszteni, de teljes mértékben alkalmazni óhajtunk az ilyen cselekedetek esetében.

Újra felszólítjuk minden alattvalónkat vallásfelekezettől, rendtől, rangtól és társadalmi helyzetétől függetlenül, hogy fegyveresen ne gyülekezzenek, ne káromolják egymást, ne vessenek egymás szemére semmit vallási vonatkozásban, ne provokálják egymást vallási kérdésekben, ne szervezzenek, ne támogassanak, ne sugalljanak semmiféle lázadást, hanem éljenek együtt békességben, viselkedjenek egymással visszafogottan, udvariasan, ne hordjanak magukkal pisztolyt, mordályt, alabárdot vagy más tiltott fegyvert még akkor sem, ha a nevezett gyűlések közelében laknak, kivéve a nemesembereket, akik szokásos fegyvereiket, a kardot és a tört viselhetik.

Ugyanakkor megtiltjuk az említett új vallás vezetőinek és lelkészeinek, hogy gyülekezeteikbe fogadjanak olyan személyeket, akiknek életviteléről, erkölcséről, körülményeiről nem tájékozódtak alaposan abból a célból, hogy ha az igazságszolgáltatás üldözi őket, vagy korábban büntetést érdemlő bűn miatt távollétükben elítéltek, elfoghassák és a mi tisztviselőinknek átadhassák őket büntetés-végrehajtás végett.

Tisztviselőink annyiszor és akkor vehetnek részt összejöveteleiken, ahányszor és amikor óhajtják, hogy ellenőrizzék az istentiszteleteken hirdetett tanokat; és a tiszttségüknek, rangjuknak, méltóságuknak megfelelő tisztelettel kell őket fogadniuk. És ha gonosztevőt kell elfogni és letartóztatni, engedelmeskedjenek tisztviselőinknek, minden segítséget adjanak meg nekik, amire csak szükségük lehet a feladat végrehajtásához.

Szinódust, konzisztóriumot csak tisztviselőink engedélyével és jelenlétében tarthatnak; ugyanilyen feltételek mellett választhatnak maguk közül tisztségviselőket, alkothatnak törvényeket, alapszabályokat, rendeleteket vagyis olyan dolgokat, amelyek kizárólag a mi jogkörünkbe tartoznak.

Amennyiben úgy vélik, hogy szükséges a vallás gyakorlása érdekében bizonyos szabályokat létrehozni, be kell mutatni azokat tisztviselőinknek, akik engedélyezik, ha ésszerű és szükséges dolgokról van szó; ellenkező esetben értesítjük őket, s vagy engedélyezzük, vagy értésükre adjuk akaratunkat és szándékunkat.

Nem folytathatnak toborzást sem azért, hogy erősebbek legyenek, sem a kölcsönös segítség érdekében, sem mások megtámadása céljából; hasonlóképpen tilos adót követelniük, gyűjtéseket szervezni, pénzt beszedni az emberektől. Ami az adományokat illeti, azok csak önkéntesen ajánlhatók fel, nem pedig adóként vagy rendszeres befizetesként.

A nevezett új vallás hívei kötelesek betartani politikai törvényeinket, ugyanazokat, amelyeket a mi katolikus egyházunkban is elfogadtak az ünnepeket és munkaszüneti napokat illetően, a házassággal kapcsolatban a vérrokonság vonatkozásában, hogy elkerülhetőek legyenek a királyságunk legjobb családjainak tönkremenetelével fenyegető viták és pereskedések, hogy ne bomoljanak szét az alattvalóink között házasság révén létrejött baráti szálak és szövetségek.

A lelkipásztorok kötelesek megjelenni helyi tisztviselőinknél, hogy megesküdjenek színük előtt a jelen rendelet megtartására, hogy ígéretet tegyenek arra, hogy Isten tiszta igéjével semmi ellentétet nem hirdetnek, amint az a Nikeai Zsinat szimbólumában meg az Ó és az Új Testamentum kanonikus könyveiben megjelenik, s nem öntenek alattvalóinkba új eretnokséget.

A fentebbi büntetések terhe mellett szigorúan megtiltatik számukra, hogy prédikációikban a mi katolikus egyházunkban elfogadott és megőrzött misék és szertartások ellen kifogást emeljenek, vagy hogy egyik helyről a másikra, faluról falura járjanak erőszakkal hirdetve tanaikat a helyi földesurak, papok, vikáriusok és egyházgondnokok ellenére és beleegyezése nélkül.

És hasonlóképpen megtiltatik minden lelkipásztornak prédikációikba és imáikba szidalmakat és sértéseket szólni a fentebb említett lelkipásztorok és hit-társaik ellen, mert az ilyen dolgok eddig is inkább fellázították a népet, mintsem a jámbor áhitathoz vezették volna.

És tilos mindenkinek rendtől, rangtól és társadalmi helyzettől függetlenül befogadni, elrejtteni lázadás miatt elítélt vagy lázadással vádolt személyt és tilos menedéket nyújtani neki ezer tallér büntetés terhe mellett, amelyet szegények esetében a megkorbácsoltatás és száműzetés helyettesít.

Óhajtjuk ezen túl, hogy minden becsmérő tartalmú falragaszt és gúnyíratot nyomtató és terjesztő személyt az első alkalommal megkorbácsoltatás, a második alkalommal halálbüntetés sújtsa.

És annak érdekében, hogy a jelen rendelet, amely királyságunk egyetemes nyugalmát és megőrzését hivatott szolgálni megakadályozandó minden lázadást és zűrzavart, és amelynek ereje és érvényesítése tisztviselőink kötelességtudatától és buzgalmától függ, elrendeltük és elrendeljük, hogy az ideiglenes tartózkodásról szóló rendeletünket sértetlenül betartassák, és azok hivatalát, akik ezt nem teszik, megürülteknek és újra megvásárolhatóknak tekintjük vagy pátensek révén vagy másként, s így ezek sem megtarthatók, sem továbbörökíthetők nem lesznek.

Minden hadnagy, udvarnagy, polgármester, valamint minden más méltóság és tisztviselő köteles külön kérés és felszólítás nélkül bármiféle visszaélés és gonosz tett hallatára azonnal a helyszínrre sietni, hogy informálódjon és a felelőseket tájékoztassa a tettesekről és gonosztevőkről, hogy letartóztassa őket, hogy megszervezze és lefolytassa perüket, és ez rendjüktől és rangjuktól való megfosztást eredményezzen az ítélet visszavonásának minden reménye nélkül, ugyanakkor az okozott kár és kamatainak megtérítésére kötelezze őket.

És ha lázadásról van szó, megbüntetik a lázadókat a fellebbezés minden lehetőség nélkül a Júliusi Rendeletben foglaltaknak megfelelően (a perre segítségül hívhatják más tisztviselőinket vagy híres ügyvédeket); az ítéletnek olyan ereje lesz, mintha valamelyik parlamentünk hozta volna.

Megtiltjuk kedves és hű kancellárunknak, valamint palotánk szeretett főhivatalnokainak, kancelláriáink pecsétőreinek, hogy bármiféle értelmetlen utasítást kiadjanak; megtiltjuk parlamentjeinknek, hogy feljegyzésekkel vagy másként akadályozzák a súlyos következményekkel terhes lázadás eseteinek említett tisztviselőink tudtára jutását, mert ez szükséges a gyors megelőzés és a példás büntetés céljából.

Tudtára adjuk tehát a most mondottakkal a parlamentekhez tartozó szeretett hű embereinknek, hadnagyainknak, háznagyainknak és polgármestereinknek, valamint helyetteseiknek és minden más igazságszolgáltatási és egyéb tisztviselőinknek, mindegyikőjüknek kivétel nélkül, hogy az ő feladatuk jelen rendeletünk, szándékunk és akaratumk nyilvánossá tétele, kinyilatkoztatása és bejegyzése, érvényben tartása és tisztelete, érvényesítése és tiszteletben tartása, valamint sértetlen betartatása; ezt megvalósítandó kényszerítsenek és kényszeríttessenek mindenkit, akit ez érinthet, hogy a kényszerintézkedéseket a megfelelő büntetésekkel együtt a rendelet minden megsértőjével szemben maradéktalanul alkalmazzák.

És felhívjuk hadnagyainkat, háznagyainkat, polgármestereinket és minden más tisztségviselőinket, hogy jelen rendeletünk kihirdetése után egy hónappal számoljanak be arról, mit tettek betartatása és alkalmazása érdekében. Mert ez a mi akaratumk. Ugyanakkor bármilyen eddigi rendeletünk, utasításunk, amely ilyen vagy olyan vonatkozásban a jelen rendeletnek ellentmond, semmisnek nyilvánítatik, érintetlenül hagyva azonban a szóban forgó rendeletek egyéb vonatkozásait. Ennek bizonyosságaképpen helyeztük rá jelenlegi rendeletünkre királyi pecsétünket.

Kiadva Saint-Germain en Laye-ben ezeröttszázhatvanegy január tizenkettedikén, uralkodásunk második esztendejében.

Aláírva a király által Tanácsában, Bourdin. Kettős farkú sárga viaszpecséttel pecsételve.

(Az anyakirályné, Navarra királya, a vér szerinti hercegek, a parlamentek meghívott elnökei és fő tanácsosai tanácsára IX. Károly által kiadott rendelet a református vallás miatt bekövetkezett lázadások és zavargások lecsillapítása céljából. Párizs, Robert Estienne királyi nyomdász nyomdájában, 1562.)

Fordította Újfalusi Németh Jenő

A fordítás a következő kiadás alapján készült: Etienne de La Boétie: *Memoire sur la pacification des troubles* (Malcolm Smith), Genève, Droz, 1983.

Újfalusi Németh Jenő

Etienne de La Boétie és az első türelmi rendeletek

A francia reneszánsz eme kiemelkedő író-politikusának a politikai irodalom körébe tartozó alkotásai, mint *Az önkéntes szolgaságról* és a *Javaslat a vizsályok megbéktetésére* magyarul is olvashatók már.¹ Éppen ez indokolja, hogy a vallásháborúk két önmagában is jelentős, ugyanakkor La Boétie nevével is összekapcsolódó dokumentuma is elérhetővé váljon a magyar olvasó számára.

Egy helyi, Navarra királyának nevében kiadott (Rendelet Guyenne tartomány békéjének helyreállítására.) és egy országos érvényű királyi rendeletre (Az 1562-es Januári ediktum) gondolok, amelyek feladata lett volna a két vallási közösség között elkerülhetetlennek látszó polgárháború megakadályozása. La Boétienak mindkét rendelethez köze van. Az elsőhöz úgy, hogy – mivel két korábbi rendelet holt betű maradt – 1561 szeptemberétől kezdve Charles Coucy, Burie ura segítőjeként mint a Bordeauxi Parlament tanácsosa részt vesz a Guyenne tartományban már dúló polgárháború megfékezésében: ezt szolgálná az 1561. október 8-án Agenban kiadott rendelet, amelynek szövegezésén minden biztonnal dolgoznia kellett; a másodikhoz, vagyis *Az 1561-es januári ediktumhoz* a *Javaslat a vizsályok megfékezésére* című elaborátumával járul hozzá², bár maga az ediktum elsősorban Michel de L'Hospital szellemét tükrözi, vagyis lényegesen toleránsabb La Boétie-nál. A parlamentek és a királyi belső tanács képviselőinek együttes tanácskozása 1562. január 3-án kezdődik, s ennek eredményeként születik a rendelet.

Nos, mindkét szöveg messzebb megy tolerancia dolgában, mint La Boétie. Az előbbi talán Burie urának reformátusok iránti több mint szimpátiája miatt, a második esetleg Michel de L'Hospital politikai prioritásokat előtérbe helyező gondolkodásmódja következtében. Azt azonban látnunk kell, hogy mi csak a *Ja-*

vaslat alapján ítélnék La Boétieről, amely mindenképpen tükrözi az 1561-ben sorozatban megbukott pacifikálási kísérletek, egyebek között az október 8-i *Rendelet* eredménytelensége miatti kiábrándultságot. Ne feledjük, az októberi rendelet olyan városokban, ahol több templom volt, egyet – bár a kisebbet – a reformátusok kezén hagyott, a *Januári Ediktum* viszont csak a városokon kívül, de ott jogi védelmet is nyújtva engedélyezi a reformátusok számára vallásuk gyakorlását és bizonyos feltételekkel az egyházszervezést is; és La Boétie *Javaslat*a nem áll nagyon távol ettől.

Jegyzetek:

1. ETIENNE DE LA BOÉTIE: Az önkéntes szolgálásról, A zsarnok ellen, Budapest, Helikon, 1990; ETIENNE DE LA BOÉTIE: Javaslat a vizsályok megbékítésére, – Aetas, 1991. no. 2., pp. 117–153.
2. ÚJFALUSI NÉMETH JENŐ: Etienne de La Boétie – a tolerancia határán, – Aetas, 1991. no. 2. pp. 106–117.